

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

595

Vragen van het lid **Van Baarle** (DENK) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over het advies «*Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*» van het Internationaal Gerechtshof (ingezonden 4 september 2024).

Antwoord van Minister **Veldkamp** (Buitenlandse Zaken) (ontvangen 19 november 2024). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2024–2025, nr. 156

Vraag 1

Bent u bekend met het advies «*Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*» (hierna: het advies) van het Internationaal Gerechtshof (hierna: ICJ)?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Bent u het eens dat de adviezen van het ICJ dusdanig relevant zijn, dat ze van vitaal belang worden geacht in de internationale rechtsvorming? Bent u het bijvoorbeeld eens met professor Shaw die in zijn standaardwerk over het internationaal recht schrijft: «*The decisions and advisory opinions of the ICJ have played a vital part in the evolution of international law*»? Zo ja, hoe bent u van plan dit in uw reactie op het advies te onderstrepen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

Uitspraken van het Internationaal Gerechtshof (IGH) in adviesprocedures zijn weliswaar niet bindend, maar wel gezaghebbend, omdat het voornaamste gerechtelijke orgaan van de VN daarin de huidige stand van het internationaal recht weergeeft. In reactie op adviezen van het IGH roept Nederland in het algemeen op de daarin gegeven uitleg van het internationaal recht te respecteren.

¹ Internationaal Gerechtshof, 19 juli 2024, «*Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem – Advisory Opinion*» (<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>)

Vraag 3

Bent u het eens met professor Evans die in zijn standaardwerk over het internationaal recht schrijft: «The distinction, clear in theory, is less so in practice: if the Court advises, for example, that a certain obligation exists, the State upon which it is said to rest has not bound itself to accept the Court's finding, but it will be in a weak position if it seeks to argue that the considered opinion of the Court does not represent a correct view of the law»? Zo ja, hoe bent u van plan om dit in uw reactie op het advies te benadrukken? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Anders dan uitspraken in contentieuze procedures, waaraan de partijen bij het geschil zich onverkort moeten houden, bevatten adviezen geen verplichtingen. Desalniettemin is de uitleg van het internationaal recht in het advies gezaghebbend en geeft deze de huidige stand van het internationaal recht weer. Daarom ligt het ook in de rede de door het IGH gegeven uitleg te respecteren. Nederland roept daar dan ook in het algemeen toe op.

Vraag 4

Onderschrijft u ook dat het gewicht van een advies van het ICJ dermate groot is dat het gebruikt wordt voor de vaststelling van zowel het bestaan als de inhoud van regels van het internationaal gewoonterecht, zoals dat is beschreven in de Ontwerpconclusies van de International Law Commission over de identificatie van internationaal gewoonterecht? Zo ja, hoe zal dit in uw reactie op het onderhavig advies worden meegewogen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 4

Nederland hecht waarde aan een vaststelling, door het IGH in een adviesprocedure, dat een bepaalde regel de status van gewoonterecht heeft. Het IGH doet dat op basis van bestaande statenpraktijk en de daarbij behorende rechtsopvatting van staten. Een dergelijke vaststelling wordt door Nederland gerespecteerd en uitgedragen.

Vraag 5

Kunt u daarom bevestigen dat, ondanks het feit dat de directe adviesaanvraag door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is gedaan, de uitleg van het geldend recht volgens het ICJ een veel groter effect heeft en daarom ook invloed heeft op *debilaterale* relaties tussen Israël en alle andere staten? Kunt u in het bijzonder uitleggen of Nederland zijn bilaterale relaties met Israël aan een herziening heeft onderworpen naar aanleiding van het advies van het ICJ?

Antwoord 5

Het advies is uitgebracht aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN), maar onderdelen daarvan zijn mede gericht tot andere organen van de Verenigde Naties (VN), andere internationale organisaties, Israël en andere staten. Het Hof geeft daarbij aan dat de VN, in het bijzonder de AVVN en de Veiligheidsraad van de VN (VNVR), de modaliteiten en acties zou moeten vaststellen voor het beëindigen van Israël's aanwezigheid in de Palestijnse Gebieden. Op 18 september jl. heeft de AVVN een resolutie daarover aangenomen. Nederland heeft bij de stemming over deze resolutie de noodzaak benadrukt dat een oplossing door beide partijen moet worden gedragen. Oplossingen of tijdlijnen kunnen op dit moment niet van buiten worden opgelegd: dat acht het kabinet niet realistisch. Het kabinet acht het van belang dat daarbij rekening wordt gehouden met de veiligheid van de staat Israël. In mijn brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 6

Erkent u, zoals het ICJ in paragraaf 35 van het advies, dat het conflict tussen Israël en Palestina niet «enkel een bilaterale kwestie» genoemd kan worden? Zo ja, welke verplichtingen vloeien daaruit voort voor Nederland?

Antwoord 6

Het IGH geeft in deze paragraaf aan dat bij de Palestijnse kwestie ook de VN is betrokken. Dat maakt dat deze kwestie inderdaad niet louter een bilaterale kwestie is, maar één die de VN als organisatie (ook) aangaat. Het feit dat de kwestie ook de VN of andere landen aangaat, geen verplichting ontstaat voor Nederland anders dan de verplichting in het kader van de VN samen te werken.

Vraag 7

Wat vindt u ervan dat deze annexatie door het ICJ wordt benadrukt terwijl in het coalitieakkoord het voornemen is uitgesproken om als een van de enige landen ter wereld de ambassade naar Jeruzalem te verplaatsen?

Antwoord 7

In het Regeerprogramma van het kabinet staat dat, met inachtneming van de oplossingen voor het Israëliisch-Palestijnse conflict en de diplomatieke belangen, zal worden onderzocht wanneer verplaatsing van de ambassade naar Jeruzalem op een daartoe geschikt moment kan plaatsvinden. Het advies van het IGH wordt betrokken bij dit onderzoek.

Vraag 8

Wat vindt u er bovendien van dat het ICJ in paragraaf 278 van het advies zegt dat lidstaten verplicht zijn af te zien van elke vorm van erkenning van Israëls illegale aanwezigheid in bezet Oost-Jeruzalem, door het vestigen en onderhouden van diplomatieke missies? Hoe rijmt u dit met de voorgenomen plannen uit het coalitieakkoord om de Nederlandse ambassade naar Jeruzalem te verplaatsen?

Antwoord 8

Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 7, zal met inachtneming van de oplossingen voor het Israëliisch-Palestijnse conflict en de diplomatieke belangen, worden onderzocht wanneer verplaatsing van de ambassade naar Jeruzalem op een daartoe geschikt moment kan plaatsvinden. Het advies van het IGH wordt betrokken bij dit onderzoek.

Vraag 9

Wat vindt u ervan dat het ICJ vanaf paragraaf 91 de conclusie trekt dat ondanks het feit dat Israël zich in 2005 militair uit Gaza had teruggetrokken, er nog steeds sprake was van een bezetting omdat de totale controle over zee-, lucht- en landsgrenzen in handen van Israël bleef? Erkent u daarom ook dat Gaza altijd *de facto* onderworpen is gebleven aan een Israëliische bezetting? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 9

Het IGH concludeert dat Israël nog steeds verantwoordelijkheid draagt voor de Gazastrook voor zover er sprake is van effectieve controle over het gebied door Israël. Ook geeft het IGH aan dat Israël nog steeds in staat is om gezag uit te oefenen over de Gazastrook. Hieruit volgt dat de huidige situatie er nog steeds een is van bezetting.

Al voor het uitkomen van het advies was de positie van Nederland dat, gezien de controle die Israël over Gaza uitoefende, voor Israël nog steeds verplichtingen op basis van het bezettingsrecht golden (zie bv. Kamerstuk 23 432, nr.502).

Vraag 10

Wat zegt het volgens u dat het ICJ aan het eind van paragraaf 93 expliciet benadrukt dat deze illegale en verstikkende controle al vóór 7 oktober 2023 over Gaza werd uitgeoefend?

Antwoord 10

Het IGH concludeert dat Israël voor 7 oktober 2023 een bepaalde mate van controle uitoefende over de grenzen, het luchtruim en de zee. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 9, was dit ook voor het uitkomen van het advies het standpunt van Nederland (zie Kamerstuk 23 432, nr.502; ah-tk-2017–2018, nr.2509).

Vraag 11

Wat vindt u ervan dat het ICJ in paragraaf 105 stelt dat er letterlijk niets in de Vierde Geneefse Conventie of in het internationaal gewoonterecht bestaat dat suggereert dat de aard, de omvang en de plichten van de bezettende macht afhankelijk zijn van de omstandigheden waaronder de bezetting tot stand is gekomen? Wat zegt dat dan volgens u over Israël, dat zijn plichten onder het internationaal recht volgens het ICJ al sinds het begin van de bezetting consistent niet naleeft omdat het zich blijft beroepen op veiligheidsredenen? Deelt u, met het ICJ, dat het Israëlische beroep op veiligheid niet legitiem kan zijn voor de aard, omvang en de niet-nagekomen plichten als bezettende macht?

Antwoord 11

Het IGH bespreekt in de bedoelde passage de vraag in hoeverre de duur van een bezetting relevant is bij het vaststellen van de rechtmatigheid daarvan en concludeert dat deze rechtmatigheid niet alleen op basis van het humanitair oorlogsrecht moet worden vastgesteld. Het IGH baseert het oordeel over de onrechtmatigheid van de bezetting mede op het recht op zelfbeschikking en het recht op het gebruik van geweld door staten (het *ius ad bellum*). Het is ook het standpunt van het kabinet dat die afweging een andere is dan de vraag of schendingen van het humanitair oorlogsrecht, inclusief het bezettingsrecht, plaatsvinden.

Vraag 12

Bent u het eens met de observatie van het ICJ vanaf paragraaf 113 waarin wordt gesteld dat Israël gedurende de gehele bezetting een nederzettingenbeleid heeft gevoerd en tot op de dag van vandaag blijft doorvoeren? Zo ja, hoe reflecteert u op de effectiviteit van de Nederlandse inzet van de afgelopen 57 jaar ten aanzien van Israëls nederzettingenbeleid? Moet dat niet aanzienlijk aangescherpt worden omdat de nederzettingen jaar na jaar zijn toegenomen?

Antwoord 12

Het kabinet draagt consequent uit dat het nederzettingenbeleid van Israël in strijd is met het internationaal recht. Nederland heeft bilateraal en in EU-verband altijd duidelijk stelling genomen tegen nederzettingen in de Palestijnse Gebieden. Het is duidelijk dat het aantal nederzettingen is toegenomen in de afgelopen jaren.

Vraag 13

Wat vindt u ervan dat er in paragraaf 115 wordt geschreven dat er uitgebreid bewijs bestaat dat Israël beleid voert om niet alleen Israëlische individuen, maar ook bedrijven te prikkelen om zich in de bezette gebieden te vestigen? Wat vindt u ervan dat er voorts in paragraaf 117 wordt omschreven hoe er miljarden zijn geïnvesteerd om dit allemaal mogelijk te maken? Denkt u dat een vrijblijvend ontmoedigingsbeleid vanuit de kant van «de vaandeldrager van het internationaal recht» een proportionele reactie daartegen is?

Antwoord 13

Nederland draagt consequent uit dat het nederzettingenbeleid en andere (daarmee samenhangende) maatregelen van Israël – ongeacht hun status onder Israëliësch recht – die het onderscheid tussen Israël en de Palestijnse Gebieden vertroebelen, in strijd zijn met het internationaal recht. Zoals aangegeven in mijn brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) is ter ondersteuning van dat standpunt een beleidskader ontwikkeld, en zijn ook in EU-verband maatregelen getroffen. Onderdelen van die maatregelen, zoals uiteengezet in de brief, zijn het Nederlandse ontmoedigingsbeleid, een strikte lijn ten aanzien van de gelding van bilaterale verdragen tussen Nederland en Israël en, in EU-verband, richtsnoeren ten aanzien van subsidies, prijzen en financieringsinstrumenten voor Israëlische entiteiten en hun activiteiten en verduidelijking over de toepassing van EU-wetgeving inzake herkomst aanduiding van producten afkomstig uit de door Israël bezette Palestijnse Gebieden. Het kabinet heeft bevestigd dat het advies van het Hof de instandhouding van deze maatregelen rechtvaardigt.

Vraag 14

Wat vindt u ervan dat het ICJ in paragraaf 278 van het advies schrijft dat er een plicht berust op staten, zoals Nederland, om stappen te ondernemen om niet alleen handels- of investeringsrelaties te ontmoedigen zoals in ons huidige beleid, maar om ze proactief te voorkomen («*to prevent*»), die bijdragen aan het in stand houden van de onwettige situatie gecreëerd door Israël in de bezette Palestijnse gebieden? Is dat niet een glashelder signaal dat het Nederlands ontmoedigingsbeleid snel aangepast en aangescherpt moet worden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 14

Het advies van het Hof is een belangrijke leidraad, en Nederland neemt zijn internationale verplichtingen serieus. In mijn brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 15

Bent u het eens met de observatie van het ICJ in paragraaf 122 dat privébezit gerespecteerd dient te worden en niet geconfisqueerd mag worden, ook niet via de Israëlische «Absentee Property Law»? Zo ja, waarom heeft u zich nog niet tegen deze wet, die niet alleen diefstal legaliseert, maar ook tegen het internationaal humanitair recht indruist volgens het ICJ, uitgesproken?

Antwoord 15

Ja. Zoals het IGH aangeeft, is het verbod op confiscatie van particulier bezit door de bezettende mogendheid absoluut en dus in strijd met het humanitair oorlogsrecht. De uit 1950 stammende *Absentee Property Law* legaliseert het in bezit nemen van eigendommen van «afwezige» of «onthemde» Palestijnen door de Israëlische *Custodian for Absentee Property*, waarmee Palestijns privébezit in Israëlische handen komt. Het kabinet draagt consequent uit dat het Israëlische nederzettingenbeleid, waarvan de confiscatie van land en privébezit onderdeel is, in strijd is met het internationaal recht.

Vraag 16, 17, 18 en 19

Hoe reflecteert u op het feit dat het ICJ in paragraaf 126 tot en met 128 zegt dat er bewijs is dat Israël sinds 1967 natuurlijke grondstoffen en hulpbronnen, nota bene water, exploiteert ten voordele van de eigen bevolking, maar de Palestijnen laat betalen voor de grondstoffen die van henzelf zijn gestolen? Is dit op welke manier dan ook te rechtvaardigen volgens u? Zo ja, hoe? Zo nee, denkt u dan dat het Nederlandse kabinet er hard genoeg tegen heeft opgetreden gezien het feit dat deze trend zich al 57 jaar ongeremd voortzet? Wat is uw reactie op paragraaf 129 waarin het ICJ concludeert dat als gevolg van Israël's controle en beheer van de watervoorraden op de Westelijke Jordaanoever, zowel de hoeveelheid als de kwaliteit van het water waartoe Palestijnen toegang hebben, ver onder de niveaus zijn die door de door de World Health Organization (WHO) zijn aanbevolen? Hoe lang is dit feit al bij het Nederlandse kabinet bekend en wat is daarmee gedaan?

Wat vindt u ervan, in het licht van alle klimaat- en groene doelstellingen van het Nederlandse kabinet, dat de degradatie van het Palestijnse landschap van een enorme omvang is door bewuste waterontzegging door Israël? Wat vindt u ervan dat minder dan 4% van het Palestijnse grondgebied nog geschikt is voor landbouw, zoals beschreven door het ICJ in paragraaf 130? Wat vindt u hier bovendien van in het licht van het recent verschenen rapport van Oxfam Novib waarin Israël wordt beschuldigd van het inzetten van watertekort als wapen tegen de Palestijnen? Heeft het kabinet bijvoorbeeld niet in het hoofdlijnenakkoord benoemd dat watermanagement één van de aandachtsgebieden van het buitenlandbeleid zal zijn? Hoe bent u dan van plan om hier stevig tegen op te treden in de richting van Israël? Heeft u bijvoorbeeld ooit naar het misdrijf «ecocide» gekeken met betrekking tot Israël's handelen in de bezette Palestijnse gebieden? Bent u bereid dat te doen in het licht van het hierboven genoemde?

Wat vindt u ervan dat Israël als bezettende macht in de C-gebieden van de Westelijke Jordaanoever sinds 1994 geen werkvergunningen heeft verleend aan Palestijnse bedrijven terwijl Israëlische bedrijven daar tot op de dag van

vandaag Palestijnse grondstoffen exploiteren, zoals vermeld in paragraaf 131 van het advies?

Antwoord 16, 17, 18 en 19

Het IGH oordeelt dat het gebruik door Israël van natuurlijke hulpbronnen in de Palestijnse Gebieden in strijd is met het recht op permanente soevereiniteit over natuurlijke hulpbronnen van het Palestijnse volk en de verplichtingen van Israël onder het Vierde Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd. Het Hof oordeelt eveneens dat het gebruik door Israël van deze natuurlijke hulpbronnen niet kan worden gerechtvaardigd door de behoeften van kolonisten die door Israël zijn overgebracht naar de Palestijnse Gebieden, omdat dit op zichzelf in strijd is met internationaal recht. Het kabinet draagt consequent uit dat het Israëlijsche nederzettingenbeleid, waarvan de exploitatie van natuurlijke grondstoffen en hulpbronnen onderdeel is, in strijd is met het internationaal recht. Ecocide als zodanig is niet als internationaal misdrijf strafbaar gesteld. Strafvervolgning op basis daarvan is dus op dit moment noch op nationaal niveau noch op internationaal niveau mogelijk.

Vraag 20

Kunt u delen welke Nederlandse bedrijven, of op zijn minst *hoeveel* Nederlandse bedrijven er sinds 1994 actief zijn geweest in de C-gebieden? Als 1994 te ver terug is, kunt u dat dan doen vanaf 2004? Als 2004 te ver terug is, kunt u dat dan doen vanaf 2014? Kunt u op zijn minst een grove inschatting met ons delen? Of wilt u, totdat er een Woo-verzoek wordt ingediend, met droge ogen beweren dat Nederland geen enkel benul heeft van hoeveel Nederlandse bedrijven er actief zijn in de bezette Palestijnse gebieden?

Antwoord 20

De Nederlandse overheid houdt geen eigen overzicht bij van alle activiteiten van Nederlandse bedrijven in het buitenland. Dat geldt ook voor activiteiten van Nederlandse bedrijven in de Palestijnse Gebieden. In de context van het ontmoedigingsbeleid kunnen bedrijven die navraag doen onder andere gewezen worden op een lijst van OHCHR waarop bedrijven staan die genoemd worden als zijnde actief in de bezette gebieden.

Vraag 21

Kunnen Nederlandse bedrijven, die in de illegaal bezette gebieden werken, zonder juridische obstakels in aanmerking komen voor exportkredietverzekeringen?

Antwoord 21

Nederlandse bedrijven die actief zijn in de Palestijnse Gebieden worden ontmoedigd om daar te opereren. Exportkredietverzekeringen zijn niet beschikbaar voor activiteiten in deze gebieden. Nederland sluit geen bedrijven uit voor projecten elders in de wereld als deze actief zijn in de bezette gebieden, omdat, zoals in de vorige vraag toegelicht, de Nederlandse overheid geen overzicht heeft van alle activiteiten van Nederlandse bedrijven in het buitenland en daarop ook geen toezicht wordt gehouden door het kabinet.

Vraag 22

Hoeveel gevallen kunt u noemen waarin u bedrijven aantoonbaar hebt ontmoedigd om zaken te doen in de illegaal bezette gebieden op de Westelijke Jordaanoever? Kunt u op zijn minst een aantal noemen als u niet op individuele gevallen kan ingaan?

Antwoord 22

Het Nederlandse ontmoedigingsbeleid is van toepassing op activiteiten van Nederlandse bedrijven als zij direct bijdragen aan de aanleg en instandhouding van Israëlijsche nederzettingen, of als zij de aanleg of instandhouding ervan direct faciliteren. Indien Nederlandse bedrijven de overheid consulteren over zaken doen in Israël of de Palestijnse Gebieden, worden zij geïnformeerd over dit beleid, dit is in de afgelopen jaren dan ook meermaals gebeurd. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken houdt geen apart overzicht bij van bedrijven die geïnformeerd zijn over het ontmoedigingsbeleid.

Vraag 23

Bent u het, in lijn met paragraaf 136 van het advies, eens dat er sprake is van rechtsongelijkheid wanneer kolonisten op de Westelijke Jordaanoever de rechten, beschermingen en privileges van het Israëlische staatsburgerschap genieten en door Israëlische burgerlijke rechtbanken worden berecht, terwijl Palestijnen al decennia door dezelfde Israëlische autoriteiten onderworpen worden aan militaire wetgeving en militaire rechtbanken?

Antwoord 23

In paragraaf 136 e.v. van het advies wordt beschreven dat sinds 1967 Israël zijn militair recht in de plaats heeft gesteld van het lokale recht in de Palestijnse Gebieden. Het IGH beschrijft dat kolonisten op de Westelijke Jordaanoever over dezelfde rechten en privileges beschikken als Israëlische onderdanen, en niet onderworpen zijn aan militair recht en militaire rechtbanken. Palestijnen genieten niet de rechten en privileges die Israëlische onderdanen wel hebben, en worden wel onderworpen aan militair recht en militaire rechtbanken. Het IGH overweegt vervolgens dat Israël de uitbreiding van de toepassing van Israëlijsch recht naar de Westelijke Jordaanoever, met inbegrip van Oost-Jeruzalem, niet kan rechtvaardigen op grond van het humanitair oorlogsrecht. Israël heeft daarmee zijn regelgevende bevoegdheid, als bezettende macht, niet uitgeoefend overeenkomstig het internationaal recht.

Vraag 24

Bent u het voorts met het ICJ eens dat daar geen juridische rechtvaardiging voor bestaat onder het internationaal humanitair recht (paragraaf 139)? Zou u dit daarom een discriminerende praktijk willen noemen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 24

Zoals in het antwoord op vraag 23 al aangegeven concludeert het IGH dat de toepassing van Israëlijsch recht op de Westelijke Jordaanoever, met inbegrip van Oost-Jeruzalem, niet gerechtvaardigd kan worden op grond van het humanitair oorlogsrecht. Het IGH verbindt daar (in paragrafen 228 en 229) de conclusie aan dat sprake is van schending van artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie. Nederland respecteert deze conclusie van het IGH.

Vraag 25

Bent u het eens met de observatie van het ICJ in paragraaf 145 en 147 dat Palestijnen niet alleen fysiek van hun land worden verdreven, maar dat de Israëlische dwang tot verplaatsing zich ook niet-fysiek uit doordat de situatie onleefbaar wordt gemaakt voor de Palestijnen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 25

Het IGH concludeert dat Israëls beleid en praktijk indruisen tegen het verbod op gedwongen overbrenging zoals vastgelegd in het humanitair oorlogsrecht. Dit beleid en deze praktijk omvatten onder andere gedwongen uitzettingen, beperkingen van huisvesting en beweging, en het confisqueren van land na het vernielen van Palestijns vastgoed. Nederland respecteert deze conclusie van het IGH.

Vraag 26

Wat doet u met de groep kolonisten die het leven van de Palestijnen ondraaglijk maakt, zonder dat er fysiek geweld voor wordt gebruikt? Waarom ondervinden zij geen sancties? Waarom ondervinden *allen* die zich moedwillig in illegale nederzettingen vestigen geen sancties gezien het feit dat ze internationaal humanitair recht schenden?

Antwoord 26

Nederland spreekt Israël consequent aan op diens verantwoordelijkheden onder het bezettingsrecht, waaronder die voor de veiligheid van Palestijnse burgers. Via het instellen van sancties onder het EU-mensenrechtensanctieregime toont de EU haar grote zorgen en dat het gedrag voor de betrokken kolonisten gevolgen heeft. Voor het opleggen van sancties geldt het vereiste dat een individu of entiteit zich schuldig maakt aan

een ernstig patroon van mensenrechtenschendingen. Daarom worden in dit kader sancties opgelegd aan de meest gewelddadige kolonisten. Conform motie Piri c.s. blijft het kabinet zich inzetten voor verdere maatregelen, waarbij een vergelijkbaar ambitieniveau als de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk wordt nagestreefd.

Vraag 27

Wat vindt u er ook van dat kolonisten «vaak ... extensief geweld» gebruiken tegen Palestijnen (paragraaf 150) en dat volgens het ICJ de toename in de frequentie en de hevigheid van het geweld regulier wordt vastgelegd?

Antwoord 27

Het kabinet spreekt zowel bilateraal als in EU-verband zijn afkeer uit tegen het optreden van gewelddadige kolonisten op de Westelijke Jordaanoever. Nederland spreekt Israël consequent aan op diens verantwoordelijkheden onder het bezettingsrecht, waaronder die voor de veiligheid van Palestijnse burgers. Binnen Europees verband pleit Nederland dan ook actief voor sancties tegen gewelddadige kolonisten. Op 15 april jl. heeft de EU een sanctiepakket aangenomen tegen vier personen en twee entiteiten en op 15 juli jl. is een tweede sanctiepakket aangenomen tegen vijf personen en drie entiteiten. Hier gaat een belangrijke signaalwerking vanuit dat kolonisten-geweld voor Nederland onacceptabel is en dat dit moet stoppen. Mede in het kader van de motie Piri (Kamerstuk 21 501-02, nr.2870) zal het kabinet zich in EU-verband blijven inzetten voor aanvullende maatregelen tegen gewelddadige kolonisten en entiteiten op de Westelijke Jordaanoever, zoals ook de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk dat doen.

Vraag 28

Wat vindt u ervan dat het ICJ benoemt dat deze kolonisten een «klimaat van straffeloosheid» genieten voor het geweld dat ze regelmatig letterlijk recht onder de neus van de Israëlische autoriteiten plegen (die niet ingrijpen)? Wat is de reden van deze straffeloze houding volgens u?

Antwoord 28

Het IGH benoemt dat de kolonisten opereren binnen een «klimaat van straffeloosheid». De *Israel Defense Forces* (IDF) heeft de verplichting volgens het internationaal recht Palestijnse burgers te beschermen. Nederland dringt er bij Israël sterk op aan dat deze verplichting wordt nageleefd. Daarnaast onderstreept Nederland het belang van gerechtigheid voor vermeende schendingen van het internationaal recht en het belang van onafhankelijk onderzoek hiernaar.

Vraag 29

Wat vindt Nederland van een dergelijk klimaat van straffeloosheid, (indachtig ons standpunt over straffeloosheid voor internationale misdrijven zoals oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid)? Zou Nederland bereid zijn deze gewelddadige kolonisten op te pakken indien ze zich op Nederlands grondgebied bevinden en het Openbaar Ministerie (OM) onafhankelijk besluit ze te vervolgen, ja of nee?

Antwoord 29

Een klimaat van straffeloosheid mag niet bestaan. Daar zet Nederland zich voor in en daarom steunt Nederland het Internationaal Strafhof (ISH), ook door middel van extra vrijwillige financiële bijdragen die de algehele onderzoekscapaciteit van het ISH versterken. In februari 2021 hebben de rechters van het ISH geoordeeld dat het ISH territoriale rechtsmacht heeft over de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever, met inbegrip van Oost-Jeruzalem, en in maart 2021 heeft de vorige Aanklager van het ISH een onderzoek naar de situatie in de Palestijnse Gebieden geopend. Het is aan de huidige Aanklager van het ISH om dat lopende onderzoek nader vorm te geven. Het kabinet respecteert de onafhankelijkheid van de organen van het ISH en laat zich daarom niet inhoudelijk uit over het onderzoeks- en vervolgingsbeleid van het ISH.

Wat betreft opsporing en vervolging van (internationale) misdrijven in Nederland, dat is voorbehouden aan het Openbaar Ministerie. Indien daartoe aanleiding is zullen de gespecialiseerde officieren van justitie bij het

Openbaar Ministerie niet nalaten te bezien of het in een individueel geval mogelijk en opportuun is om tot vervolging over te gaan. Daarbij speelt uiteraard een belangrijke rol of er voldoende bewijs voorhanden is voor individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid. Dit geldt voor alle vermeende plegers van internationale misdrijven waarover Nederland rechtsmacht heeft op grond van de Wet internationale misdrijven. Ik verwijs hiervoor naar de Instructie afdoening aangiften Wet Internationale Misdrijven van het College van procureurs-generaal aan de hoofden van onderdelen van het Openbaar Ministerie, waarin onder meer is opgenomen welke factoren worden betrokken in de beoordeling van het Openbaar Ministerie.

Vraag 30

Zijn er al, zonder in te gaan op individuele casussen, gesprekken met het OM over internationale misdrijven die door Israëliërs zijn gepleegd en hier vervolgd zouden kunnen worden, onder andere in het licht van dit laatste ICJ-advies? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 30

Gelet op de onafhankelijke positie van het Openbaar Ministerie is het telkens aan het Openbaar Ministerie om in individuele gevallen te bezien of het mogelijk en opportuun is om over te gaan tot opsporing en vervolging. In het licht van die onafhankelijkheid worden door het kabinet geen gesprekken gevoerd met het Openbaar Ministerie over strafrechtelijk optreden tegen de in de vraag genoemde gedragingen.

Vraag 31

Weet u of het OM, naar aanleiding van dit ICJ-advies, zelf de mogelijkheid open heeft gezet voor de vervolging van personen op Nederlands grondgebied die internationale misdrijven in de bezette Palestijnse gebieden hebben gepleegd? Zo nee, zou u daarnaar willen informeren?

Antwoord 31

Nederland heeft onder meer rechtsmacht over internationale misdrijven als de verdachte zich in Nederland bevindt. Dat is neergelegd in artikel 2 van de Wet internationale misdrijven. Dat betekent dat het reeds mogelijk is voor het Openbaar Ministerie om personen, die zich in Nederland bevinden, te vervolgen die zich waar dan ook ter wereld hebben schuldig gemaakt aan internationale misdrijven. Met verwijzing naar mijn antwoorden op vragen 29 en 30, herhaal ik dat het aan het Openbaar Ministerie zelf is om te beoordelen of het in een individueel geval opportuun is om daartoe over te gaan.

Vraag 32

Heeft u kennisgenomen van paragraaf 153 waarin staat dat de decennialange bezetting gepaard gaat met geweld tegen Palestijnse vrouwen, waaronder seksueel geweld? Heeft u er een verklaring voor waarom dit decennialang onbestraft kan gebeuren? Zo ja, wat is de verklaring voor die straffeloosheid dan? Zo nee, wat bent u voornemens daartegen te gaan doen (afgezien van een vrijblijvend gesprekje en een oproepje)?

Antwoord 32

Ja, ik heb hier kennis van genomen. In het advies verwijst het IGH naar het *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel* (UN doc. A/77/328 (14 September 2022), paragraaf 59). Het is niet aan het kabinet hiervoor een verklaring te geven, maar Nederland steunt wel organisaties uit het maatschappelijk middenveld in Israël en de Palestijnse Gebieden die actief zijn op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Zie tevens het antwoord op vraag 29 wat betreft het tegengaan van straffeloosheid.

Vraag 33

Bent u het met het ICJ eens over paragraaf 173 van het advies, dat het bezettingsbeleid van de Israëlische staat *de jure* dan wel *de facto* als annexatiebeleid gezien kan worden? Bent u het eens met de conclusie uit paragraaf 179 waarin het ICJ vaststelt dat Israël's beleid en praktijken

neerkomen op de annexatie van grote delen van de bezette Palestijnse gebieden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 33

Het kabinet respecteert de conclusie van het IGH. Nederland draagt consequent uit dat het nederzettingenbeleid en andere (daarmee samenhangende) maatregelen van Israël – ongeacht hun status onder Israëlijs recht – die het onderscheid tussen Israël en de Palestijnse Gebieden vertroebelen, in strijd zijn met het internationaal recht. Het verwerven van grondgebied door middel van geweld is in strijd met het verbod op gebruik van geweld, en mag niet worden erkend door andere staten. Zie ook het antwoord op vraag 13.

Vraag 34

Bent u het eens met het ICJ in paragraaf 178 dat een «historische band» met een grondgebied nooit een vrijbrief kan zijn om grondgebied met geweld te veroveren (voor Rusland niet, en voor Israël ook niet)? Zo ja, wat moet er dan volgens het Nederlandse kabinet gebeuren met het grote gebied dat met geweld door Israël veroverd is onder het mom van «een historische band» met het land?

Antwoord 34

Israël moet, zoals gesteld in het advies, de onrechtmatige aanwezigheid in de Palestijnse Gebieden zo spoedig mogelijk beëindigen.

Vraag 35

Bent u daarom bereid expliciet te onderschrijven dat onder het internationaal recht de Westelijke Jordaanoever niet als Judea en Samaria erkend mag worden, ongeacht hoeveel geweld daarvoor wordt gebruikt door Israël? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 35

Het verwerven van grondgebied door middel van geweld is in strijd met het verbod op gebruik van geweld, en mag niet worden erkend door andere staten.

Vraag 36

Bent u het eens dat het verbod op discriminatie een deel is van het internationaal gewoonterecht zoals het ICJ concludeert in paragraaf 189?

Antwoord 36

Ja.

Vraag 37

Wat vindt u van de conclusie van het ICJ in paragraaf 195 tot en met 197 waarin Israël wordt beschuldigd van het uit elkaar rukken van Palestijnse families door middel van een verblijfsvergunningenbeleid dat volgens het ICJ discriminatoir is?

Antwoord 37

Volgens het IGH resulteert het verblijfsvergunningenbeleid van Israël in discriminatie in strijd met artikelen 2, tweede lid, 23 en 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en artikel 2, tweede lid, en artikel 10, eerste lid, van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten. Nederland respecteert deze conclusie van het IGH.

Vraag 38

Bent u het eens met het ICJ dat moslims en christenen door Israël worden gediscrimineerd in de uitoefening van hun religies door middel van de checkpoints, de muur, en andere restricties die Israël aan ze oplegt (en opvoert tijdens belangrijke religieuze dagen) zoals beschreven in paragraaf 203?

Antwoord 38

Het IGH concludeert dat de beperkingen in de bewegingsvrijheid die Israël heeft opgelegd aan Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en op de Gazastrook de toegang tot heilige plaatsen beperkt, hetgeen een beperking is van de vrijheid van religie. Het IGH acht deze beperkingen niet te rechtvaardigen, omdat zij disproportioneel zijn in verhouding tot het publieke belang dat de beperkingen zouden dienen. Omdat de beperkingen van de bewegingsvrijheid die Israël heeft opgelegd aan Palestijnen in de Palestijnse Gebieden in strijd zijn met artikelen 2, tweede lid, 17 en 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, artikel 2, tweede lid, van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten en artikel 2 van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie, hanteert Israël dus discriminatoire praktijken.

Vraag 39

Wat vindt u van het feit dat Palestijnen, om de simpele reden dat ze niet Joods zijn, geen gebruik mogen maken van dezelfde wegen als de Israëliërs en de niet-Israëliërs Joodse kolonisten in de bezette Palestijnse gebieden? Wat vindt u ervan dat het ICJ in paragraaf 205 stelt dat overwegingen met betrekking tot de veiligheid van de kolonisten geen reden kan zijn om de Palestijnen bewegingsrestricties op te leggen, aangezien die kolonisten daar in de eerste plaats niet horen te zijn? Onderschrijft u dit en noemt u het Israëliërs handelen discriminatoir, ja of nee?

Antwoord 39

Zie antwoord op vraag 38.

Vraag 40

Wat vindt u ervan dat de verwoesting van huizen als een strafmaatregel in de bezette Palestijnse gebieden nooit is toegepast op Israëliërs kolonisten die dezelfde soort overtredingen hebben begaan als Palestijnen zoals beschreven in paragraaf 210 van het ICJ-advies?

Antwoord 40

Het IGH overweegt dat de sloop als strafmaatregel kennelijk nooit is gebruikt bij eigendommen van Israëliërs burgers die vergelijkbare overtredingen hebben begaan. Hierdoor is er, volgens het IGH, sprake van een verschil in behandeling van de Palestijnen in de Palestijnse Gebieden in het genot van het recht om te worden gevrijwaard van willekeurige of onwettige inmenging in privéleven, gezinsleven en huis gegarandeerd door artikel 17, eerste lid, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Nederland respecteert deze conclusie.

Vraag 41

Onderschrijft u dat Israël zich op systematische wijze schuldig maakt aan collectieve bestraffingen door huizen van families te verwoesten voor vermeende overtredingen van individuen (paragraaf 212)?

Antwoord 41

Volgens het IGH raakt de sloop van eigendom als strafmaatregel niet enkel het individu die een specifieke overtreding zou hebben begaan, maar ook vaak een bredere groep waaronder de familieleden van het betrokken individu. Het IGH stelt dat dergelijke vernielingen in strijd zijn met artikel 33 van het Vierde Verdrag van Genève betreffende de bescherming burgers in oorlogstijd, dat collectieve straffen verbiedt. Nederland respecteert deze conclusie van het IGH.

Vraag 42

Wat vindt u ervan dat Israël toestaat dat er op minder dan één procent van het Palestijns land in de C-gebieden gebouwd mag worden door de Palestijnen (paragraaf 214)? Wat vindt u ervan dat dit vervolgens als voorwendsel wordt aangegrepen om Palestijnse gebouwen in de bezette gebieden te vernietigen?

Antwoord 42

Het IGH oordeelt onder andere dat het Israëliëse planningsbeleid met betrekking tot de uitgifte van bouwvergunningen, en in het bijzonder de praktijk van sloop van eigendommen bij gebrek aan een bouwvergunning, waarbij Palestijnen zonder rechtvaardiging anders worden behandeld dan kolonisten, neerkomt op verboden discriminatie. Het kabinet heeft altijd uitgedragen dat het Israëliëse nederzettingenbeleid, waar dit onderdeel van uitmaakt, in strijd is met het internationaal recht.

Vraag 43

Kan u voorts het scherpe contrast uitleggen waarbij kolonisten, die zonder enige vergunning blijven bouwen op illegaal bezet Palestijns grondgebied, geen strobreed in de weg wordt gelegd door de Israëliëse regering (paragraaf 218)? Wat is de reden voor dit contrast volgens u?

Antwoord 43

Zie het antwoord op vraag 42.

Vraag 44

Onderschrijft u de conclusie van het ICJ in paragraaf 225, waarin «apartheid» in artikel 3 van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie in cursieve letters wordt benadrukt, dat Israël artikel 3 overschrijdt en systematisch discrimineert op grond van, onder andere, ras, religie en etniciteit en zich derhalve ook schuldig maakt aan Apartheid (paragraaf 229)?

Antwoord 44

Op grond van artikel 3 van Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie moeten staten zich onthouden van zowel rassenscheiding als apartheid. Het Hof is er duidelijk over in het advies dat Israël artikel 3 van het verdrag schendt, maar geeft daarbij geen uitsluitel over het onderscheid tussen deze twee begrippen en over de vraag of alleen sprake is van rassenscheiding of ook van apartheid in de Palestijnse Gebieden.

Vraag 45

Neemt u, zoals het ICJ in dit advies herbevestigt, ook categorisch afstand van de bewering dat Palestijnen een «nepvolk» zouden zijn zoals dat onder andere door de PVV wordt beweerd? Ja of nee?

Antwoord 45

De AVVN heeft in 1970 (Resolutie 2672C (XXV), 8 december 1970) uitdrukkelijk erkend dat de Palestijnen een volk zijn dat gerechtigd is tot zelfbeschikking en heeft dat daarna vele malen bevestigd. Ook het kabinet heeft bij meerdere gelegenheden onderschreven dat de Palestijnen een volk zijn onder het internationaal recht (zie bv. ah-tk-20202021–2345, Kamervragen (Aanhangsel) 2020–2021, nr. 2345).

Vraag 46

Bevestigt u dan, zoals het ICJ in paragraaf 237, dat ook de territoriale integriteit van de Palestijnse gebieden voortvloeit uit het zelfbeschikkingsrecht dat de Palestijnen als een volk toekomt?

Antwoord 46

Ja. Het recht op zelfbeschikking van volken onder vreemde overheersing en de verplichting om de territoriale integriteit van hun nationale grondgebied te respecteren is al in 1960 erkend door de Algemene Vergadering van de VN (Resolutie 1514 (XV), 14 December 1960) en ook nadrukkelijk van toepassing verklaard op de Palestijnse Gebieden (bijvoorbeeld in AVVN Resolutie 77/208, 15 december 2022). Het kabinet onderschrijft de territoriale integriteit van de Palestijnse Gebieden, met inbegrip van Oost-Jeruzalem.

Vraag 47

Neemt u daarom in lijn met het internationaal recht grote afstand van beweringen zoals «Jordanië is de enige echte Palestijnse staat» en erkent u dat onder andere de Westelijke Jordaanoever de territoriale integriteit van

Palestina en daarmee het zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnen uitdrukt?
Ja of nee?

Antwoord 47

Ja. De AVVN heeft in 1970 (Resolutie 2672C (XXV), 8 december 1970) uitdrukkelijk erkend dat de Palestijnen een volk zijn dat gerechtigd is tot zelfbeschikking en heeft dat daarna vele malen bevestigd. Ook heeft het kabinet op meerdere gelegenheden onderschreven dat de Palestijnen een volk zijn onder het internationaal recht (zie bv. ah-tk-20202021–2345, Kamervragen (Aanhangsel) 2020–2021, nr. 2345).

Vraag 48

Bent u het eens met de conclusie van het ICJ dat het beleid van Israël het recht van het Palestijnse volk belemmert om vrijelijk zijn politieke status te bepalen en zijn economische, sociale en culturele ontwikkeling na te streven (paragraaf 242)?

Antwoord 48

Ja.

Vraag 49

Bent u het ook eens met de constatering dat dit niet enkel decennialang in het verleden is gebeurd, maar dat dit beleid ook het zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnen in de toekomst ondermijnt zoals beschreven in paragraaf 243? Zo ja, wat zegt dat over de zogenaamde «levensvatbaarheid» van de Palestijnse staat die Nederland nastreeft aangezien Israël de aanwezigheid in de bezette gebieden uitbreidt en uitdiept door middel van beleid waarin «onomkeerbare» stappen worden gezet met als doel om de Israëlische bezetting «permanent» te maken (paragraaf 252)?

Antwoord 49

Een voortzetting van het Israëlische beleid bemoeilijkt de realisering van het zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnen. Nederland steunt het bestaansrecht en het recht op veiligheid van de staat Israël en verzet zich tegen de ontkenning en bedreiging hiervan, met name door Iran en zijn *proxies*. Ten aanzien van het Israëlisch-Palestijns conflict blijft Nederland streven naar een duurzame oplossing die door beide partijen wordt gedragen, waarbij het uitgangspunt de tweestatenoplossing blijft. Het kabinet staat achter deze tweestatenoplossing, gebaseerd op respect voor het internationaal recht, waarbij een veilig Israël en een onafhankelijke, democratische en levensvatbare Palestijnse staat naast elkaar kunnen bestaan, tenzij door de partijen anders wordt besloten. Via de tweestatenoplossing zullen de Palestijnen ook hun zelfbeschikkingsrecht kunnen uitoefenen. Hoewel een tweestatenoplossing op dit moment ver uit het zicht is, blijft Nederland zich hiervoor in internationaal verband inzetten. Zo steunt het kabinet de aangekondigde hervormingen van de Palestijnse Autoriteit die van belang zijn voor een toekomstige levensvatbare en democratische Palestijnse staat. Tevens heeft Nederland zich in het verleden uitgesproken tegen unilaterale stappen die de tweestatenoplossing ondermijnen en verder op afstand zetten. Dit zal het kabinet blijven doen.

Vraag 50

Wat vindt u van de conclusie van het ICJ in paragraaf 257 dat een bezette bevolking niet voor onbepaalde tijd in een staat van afwachting en onzekerheid mag verblijven waardoor hun het recht op zelfbeschikking wordt ontzegd, terwijl delen van hun grondgebied worden geïntegreerd door de bezettende macht? Onderschrijft u het?

Antwoord 50

Het kabinet onderschrijft deze conclusie van het IGH.

Vraag 51

Wat doet de hierboven genoemde conclusie van het ICJ met het Nederlandse uitgangspunt dat de erkenning van de Palestijnse staat afhankelijk moet zijn van Israëls goedkeuring in bilaterale onderhandelingen waar, zoals uit het ICJ-advies blijkt, geen enkele rechtvaardiging voor bestaat in het internatio-

naal recht? Erkent u dat Nederland daarmee een onrechtvaardige suspensie in stand houdt door Palestina niet als staat te erkennen?

Antwoord 51

Nee, er bestaat onder het internationaal recht geen plicht tot erkenning van entiteiten die claimen een staat te zijn. Het kabinet staat achter een tweestatenoplossing, waarbij een veilig Israël en een toekomstige onafhankelijke, democratische en levensvatbare Palestijnse staat naast elkaar kunnen bestaan, tenzij door de partijen anders wordt besloten. Via de tweestatenoplossing zullen de Palestijnen ook hun zelfbeschikkingsrecht kunnen uitoefenen. Hoewel een tweestatenoplossing op dit moment ver uit het zicht is, blijft Nederland zich hiervoor in internationaal verband inzetten. Zo steunt het kabinet de aangekondigde hervormingen van de Palestijnse Autoriteit die van belang zijn voor een toekomstige levensvatbare en democratische Palestijnse staat. Tevens heeft Nederland zich in het verleden uitgesproken tegen unilaterale stappen die de tweestatenoplossing ondermijnen en verder op afstand zetten. Dit zal het kabinet blijven doen.

Vraag 52

Wat maakt u van het feit dat het ICJ in paragraaf 274 stelt dat het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking tevens tot *de erga omnes*-verplichtingen behoort die door Israël zijn geschonden? Wat heeft Nederland als vaandeldrager van het internationaal recht gedaan met betrekking tot de schending van die *erga omnes*-verplichting? Geloof u dat er genoeg is gedaan om die schending tegen te gaan aangezien de bezetting na 57 jaar een permanent karakter heeft verkregen? Wat zou Nederland méér kunnen doen in de toekomst (afgezien van vrijblijvende gesprekjes en oproepjes)? Of bent u niet voornemens om meer te doen dan u al doet?

Antwoord 52

Het Hof heeft al eerder – in 1991 – bevestigd dat het recht op zelfbeschikking een verplichting is die *erga omnes* geldt. Het feit dat een verplichting een *erga omnes* karakter heeft, betekent dat de verplichting van Israël om het zelfbeschikkingsrecht van het Palestijnse volk te respecteren en te bevorderen niet alleen een verplichting is ten opzichte van het Palestijnse volk, maar ook ten opzichte van de internationale gemeenschap als geheel. Daarom hebben alle staten in de wereld een rechtsbelang bij de naleving van die verplichting en mogen zij een staat die de verplichting schendt oproepen tot beëindiging van de schending. De schending door een staat van een verplichting die *erga omnes* geldt schept als zodanig echter geen verplichtingen voor andere staten.

Zoals aangegeven in de brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) beschouwden Nederland en andere staten de nederzettingen en de aanleg van een muur in de Palestijnse Gebieden al voor het uitkomen van het advies als onrechtmatig en is Israëlische soevereiniteit over de Palestijnse Gebieden nimmer erkend. Nederland spreekt zich hier consequent en nadrukkelijk over uit. Ter ondersteuning van dat standpunt is door achtereenvolgende kabinetten een beleidskader ontwikkeld en zijn ook in EU-verband maatregelen getroffen. Onderdelen van die maatregelen, zoals uiteengezet in genoemde brief, zijn het Nederlandse ontmoedigingsbeleid, een strikte lijn ten aanzien van de gelding van bilaterale verdragen tussen Nederland en Israël en, in EU-verband, richtsnoeren ten aanzien van subsidies, prijzen en financieringsinstrumenten voor Israëlische entiteiten en hun activiteiten en verduidelijking over de toepassing van EU-wetgeving inzake herkomst aanduiding van producten afkomstig uit de door Israël bezette gebieden. Het kabinet heeft bevestigd dat het advies van het Hof de instandhouding van deze maatregelen rechtvaardigt en aangegeven in de komende periode nader te analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 53

Onderschrijft u het advies van het ICJ dat Israël verplicht is om zo spoedig mogelijk een einde te maken aan zijn aanwezigheid in de bezette Palestijnse gebieden (paragraaf 267)? Zo ja, hoe gaat u aan de verwezenlijking hiervan bijdragen (afgezien van vrijblijvende gesprekjes en oproepjes)?

Antwoord 53

Het IGH concludeert dat de voortdurende aanwezigheid van Israël in de Palestijnse Gebieden onrechtmatig is. Op grond van het internationaal recht is het directe rechtsgevolg daarvan dat deze internationaal onrechtmatige daad zo snel mogelijk moet worden beëindigd. Nederland onderschrijft dit oordeel van het IGH. Deze verplichting rust op Israël, en schept geen verplichtingen voor andere staten. Volgens het Hof zou de VN, in het bijzonder de AVVN en de VNVN, de modaliteiten en acties moeten vaststellen voor het beëindigen van Israël's onrechtmatige aanwezigheid in de Palestijnse Gebieden. Op 18 september 2024 heeft de AVVN een resolutie daarover aangenomen. Het kabinet acht het van belang dat daarbij rekening wordt gehouden met de veiligheid van de staat Israël. Een oplossing moet door beide partijen gedragen worden. In mijn brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 54

Onderschrijft u het advies van het ICJ dat Israël onmiddellijk moet stoppen met alle nieuwe nederzettingsactiviteiten en alle wetgeving en maatregelen die tegen het Palestijnse volk discrimineren dient in te trekken (paragraaf 268)? Zo ja, hoe gaat u aan de verwezenlijking hiervan bijdragen (afgezien van vrijblijvende gesprekjes en oproepjes)?

Antwoord 54

Het IGH stelt vast dat het vestigen van nederzettingen als onderdeel van het beleid en de praktijken van Israël onrechtmatig is. Op grond van internationaal recht is het directe rechtsgevolg van een internationaal onrechtmatige daad dat deze zo snel mogelijk beëindigd moet worden. Nederland draagt consequent uit dat het nederzettingenbeleid en andere (daarmee samenhangende) maatregelen van Israël – ongeacht hun status onder Israëlijs recht – die het onderscheid tussen Israël en de Palestijnse Gebieden vertroebelen, in strijd zijn met het internationaal recht. Zoals aangegeven in de brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) met een juridische appreciatie van het advies van het Internationaal Gerechtshof inzake het optreden van Israël in de Palestijnse Gebieden is ter ondersteuning van dat standpunt door achtereenvolgende kabinetten een beleidskader ontwikkeld en zijn ook in EU-verband maatregelen getroffen. Onderdelen van die maatregelen, zoals uiteengezet in de brief, zijn het Nederlandse ontmoedigingsbeleid, een strikte lijn ten aanzien van de gelding van bilaterale verdragen tussen Nederland en Israël en, in EU-verband, richtsnoeren ten aanzien van subsidies, prijzen en financieringsinstrumenten voor Israëlijsche entiteiten en hun activiteiten en verduidelijking over de toepassing van EU-wetgeving inzake herkomst aanduiding van producten afkomstig uit de door Israël Palestijnse Gebieden. Het kabinet heeft bevestigd dat het advies van het Hof de instandhouding van deze maatregelen rechtvaardigt en aangegeven in de komende periode nader te analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 55

Onderschrijft u het advies van het ICJ dat Israël verplicht is om volledige schadevergoeding te bieden voor de schade die veroorzaakt is door zijn internationaal onrechtmatige daden aan alle betrokken natuurlijke of rechtspersonen (paragraaf 269)? Zo ja, hoe gaat u aan de verwezenlijking hiervan bijdragen (afgezien van vrijblijvende gesprekjes en oproepjes)?

Antwoord 55

Naast de plicht tot beëindiging van de schending, rust op staten die aansprakelijk zijn voor een internationaal onrechtmatige daad de plicht tot het bieden van rechtsherstel om de schade die ontstaan is als gevolg van deze onrechtmatige daad ongedaan te maken. Het Hof concludeert dan ook dat Israël verplicht is de schade te vergoeden van alle betrokken natuurlijke personen en rechtspersonen in de Palestijnse Gebieden als gevolg daarvan. In de op 18 september 2024 aangenomen resolutie heeft de AVVN onderkend dat daarvoor een internationaal mechanisme moet worden opgericht en worden de lidstaten van de VN opgeroepen daartoe een internationaal

register voor schadeclaims op te richten. Over de oprichting van een dergelijk register zullen in de komende tijd gesprekken worden gevoerd.

Vraag 56

Steunt u het advies van het ICJ (paragraaf 270 en 271) dat er een evacuatie moet komen van alle kolonisten uit bestaande nederzettingen; de illegale muur ontmanteld moet worden in het bezette Palestijnse gebied; alle Palestijnen die tijdens de bezetting zijn ontheemd terug moeten kunnen keren naar hun oorspronkelijke woonplaats (en indien dergelijke teruggave materieel onmogelijk blijkt, Israël verplicht wordt om compensatie te bieden)? Zo ja, hoe gaat u aan de verwezenlijking hiervan bijdragen (afgezien van vrijblijvende gesprekjes en oproepjes)?

Antwoord 56

Op 18 september 2024 heeft de AVVN een resolutie daarover aangenomen. Het kabinet acht het van belang dat daarbij rekening wordt gehouden met de veiligheid van de staat Israël. Een oplossing moet door beide partijen gedragen worden. In mijn brief van 10 september 2024 (Kamerstuk 23 432, nr.537) heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 57

Voelt u zich, ondanks dat het ICJ in de eerste plaats de Algemene Vergadering van de VN adresseert, maar tevens in het licht van de door het ICJ genoemde *erga omnes*-verplichtingen, enigszins aangesproken wanneer er in paragraaf 282 wordt opgeroepen dat de inspanningen om de illegale Israëlische bezetting te beëindigen moeten worden «verdubbeld»? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe gaat u de Nederlandse inzet op dat gebied dan op zijn minst «verdubbelen» (afgezien van het verdubbelen van vrijblijvende gesprekjes en oproepjes)?

Antwoord 57

De oproep tot «verdubbeling» is geadresseerd aan de VN. Volgens het Hof zou de VN, in het bijzonder de AVVN en de VNVR, de modaliteiten en acties moeten vaststellen voor het beëindigen van Israëls onrechtmatige aanwezigheid in de Palestijnse Gebieden. Op 18 september 2024 heeft de AVVN een resolutie daarover aangenomen. Het kabinet acht het van belang dat daarbij rekening wordt gehouden met de veiligheid van de staat Israël. Een oplossing moet door beide partijen gedragen worden.

Vraag 58

Bent u, in het licht van het advies van het ICJ, bereid om te onderzoeken hoe er een verbod kan worden ingesteld voor Nederlandse bedrijven om zaken te doen in de illegaal bezette Palestijnse gebieden, of met bedrijven die daar al gevestigd zijn?

Antwoord 58

In mijn brief van 10 september 2024 heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 59

Bent u bereid om een verbod in te stellen op alle producten die uit de illegale bezette gebieden afkomstig zijn? Bent u bereid om dit ook op Europees niveau aan te kaarten?

Antwoord 59

In mijn brief van 10 september 2024 heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 60

Bent u bereid om een Europees of internationaal regime na te streven dat de export van producten uit deze bezette gebieden monitort zodat een dergelijk verbod goed gehandhaafd kan worden?

Antwoord 60

In mijn brief van 10 september 2024 heb ik u geïnformeerd dat het kabinet in de komende periode nader zal analyseren of aanleiding bestaat het huidige beleidskader aan te passen op basis van het advies van het Hof.

Vraag 61

Bent u bereid om het Europese Unie (EU)-associatieverdrag met Israël op te schorten zoals uw voorganger aan het verkennen was? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 61

Nederland ziet het EU-Israël Associatieakkoord, en de daarbij horende Associatieraden, als een belangrijk instrument om met Israël te spreken over de brede relatie tussen Israël en de EU. Daarnaast stelt dit akkoord ons in staat om ook zorgen in dit kader te delen met Israël. Het opschorten van het Associatieverdrag zou ervoor zorgen dat dit via dit EU-instrument niet meer mogelijk en dat is vooralsnog niet wenselijk. Tegelijkertijd sluit Nederland dit conform motie Klaver c.s. (Kamerstuk 21501-20-2128) niet uit.

Vraag 62

Bent u, in het licht van het advies van het ICJ, bereid om de wapenhandel met Israël aan banden te leggen zodat het Israëlische bezettingsleger na 57 jaar concrete druk voelt om de militaire bezetting te beëindigen? Bent u bereid dit ook voor *dual use*-goederen te doen?

Antwoord 62

Nederland beoordeelt vergunningaanvragen voor de uitvoer van militaire goederen en *dual-use* goederen (inclusief technologie) per geval. Het risico op een bijdrage van een transactie aan ernstige mensenrechtenschendingen en schendingen van het humanitair oorlogsrecht is één van de toetsingscriteria van het exportcontrolebeleid. Ook wordt getoetst op het risico dat goederen bij een ongewenste eindgebruiker terechtkomen (omleiding). Daar waar een duidelijk risico op dergelijke ongewenst eindgebruik wordt vastgesteld zal dit leiden tot een afwijzing van de vergunningaanvraag. Het kabinet is van mening dat de reguliere, zorgvuldige toets aan de Europese kaders voldoende is om ongewenste transacties te voorkomen.

Vraag 63

Bent u bereid om af te zien van militaire samenwerking met Israël, middels verdragen of anderszins, om een duidelijk signaal af te geven dat Israël iets moet gaan doen om de illegale bezetting te beëindigen? Zo nee, waarom is een dergelijk stevig signaal hier niet op zijn plaats na het advies van het allerhoogste juridische orgaan ter wereld dat geen ruimte voor ambiguïteit overlaat?

Antwoord 63

Het kabinet benadrukt dat de defensiesamenwerking tussen Israël en Nederland – met het oog op respect voor het internationaal recht, met inbegrip van de mensenrechten – verbonden is aan strenge voorwaarden. Eventuele samenwerking vindt altijd plaats binnen de internationaal erkende grenzen van voor 4 juni 1967. Dat wil zeggen dat op geen enkele manier wordt samengewerkt in de door Israël bezette gebieden. Daarnaast zijn gezamenlijke Nederlands-Israëlische trainingen in gevechtshandelingen expliciet uitgesloten. Dit is vastgelegd in verschillende Kamerstukken aangaande de defensiesamenwerking met Israël (Kamerstukken II 2021/22, 36 021, nr.6; I 2022/23, 36 021, B). Toekomstige militaire samenwerkingsactiviteiten worden, zoals te doen gebruikelijk, per activiteit zorgvuldig en afzonderlijk bezien.

Vraag 64

Bent u bereid te erkennen dat alle bovengenoemde overtredingen van het internationaal recht niet louter het werk van een handjevol gewelddadige kolonisten is?

Antwoord 64

Het kabinet draagt consequent uit dat het Israëlijsche nederzettingenbeleid in strijd is met het internationaal recht en dat geldt voortaan ook voor de voortdurende aanwezigheid van Israël in de Palestijnse Gebieden (zie verder het antwoord op vraag 65).

Vraag 65

Bent u voorts, zoals het ICJ, bereid te erkennen dat de decennialange onderdrukking van de Palestijnen systematisch door verschillende Israëlijsche regeringen is uitgevoerd?

Antwoord 65

Zoals het kabinet aangaf in de brief van 10 september 2024 (23 432-537), heeft het IGH in het advies vastgesteld dat Israël door zijn optreden in de Palestijnse Gebieden gedurende de afgelopen decennia verschillende regels van het internationaal recht schendt, zoals het verbod op gebruik van geweld door staten, doordat sprake is van annexatie van bezet Palestijns gebied; het humanitair oorlogsrecht, inclusief het bezettingsrecht, en mensenrechten, waaronder het verbod op discriminatie en het zelfbeschikkingsrecht. Volgens het Hof leiden de schending van het verbod op annexatie en het feit dat de Palestijnse bevolking het recht op zelfbeschikking niet kan uitoefenen ertoe dat de voortdurende aanwezigheid van Israël in de Palestijnse Gebieden, en daarmee ook de voortdurende bezetting daarvan, onrechtmatig is. Nederland respecteert deze conclusie van het IGH. Tegelijkertijd acht het kabinet het van belang te erkennen dat rekening moet worden gehouden met de veiligheidsbelangen van de staat Israël.

Vraag 66

Bent u daarom bereid sancties tegen de staat Israël, en niet enkel tegen een handjevol kolonisten, te verkennen? Of bent u na 57 jaar van gesprekjes voeren er nog steeds van overtuigd dat de door Nederland ingeslagen weg de meest effectieve is? Indien ja, schaamt u zich niet tot in uw beenmerg voor dat valse antwoord?

Antwoord 66

Het Hof heeft aangegeven dat de VN, in het bijzonder de AVVN en de Veiligheidsraad van de VN (VNVR), de modaliteiten en acties zou moeten vaststellen voor het beëindigen van Israëls onrechtmatige aanwezigheid in de Palestijnse Gebieden. Op 18 september jl. heeft de AVVN een resolutie daarover aangenomen. Nederland heeft bij de stemming over deze resolutie de noodzaak benadrukt dat een oplossing door beide partijen moet worden gedragen. Oplossingen of tijdlijnen kunnen op dit moment niet van buiten worden opgelegd: dat acht het kabinet niet realistisch. Het kabinet acht het van belang dat daarbij rekening wordt gehouden met de veiligheid van de staat Israël.

Vraag 67

Bent u bereid, als trotse vaandeldrager van het internationaal recht, uw verontschuldiging aan te bieden aan de Palestijnse gemeenschap voor 57 jaar aan minimale inzet vanuit Nederland terwijl Israël openlijk de meest fundamentele normen van het internationaal recht aan zijn laars lapte?

Antwoord 67

Van het aanbieden van verontschuldigingen door het kabinet kan geen sprake zijn nu in het advies niet gesproken wordt over schending van het internationaal recht door Nederland. Zoals aangegeven in mijn brief van 10 september 2024, is naar aanleiding van internationaal onrechtmatige daden van Israël een beleidskader ontwikkeld, en zijn ook in EU-verband maatregelen getroffen. Onderdelen van die maatregelen, zoals uiteengezet in de brief, zijn het Nederlandse ontmoedigingsbeleid, een strikte lijn ten aanzien van de gelding van bilaterale verdragen tussen Nederland en Israël en, in EU-verband, richtsnoeren ten aanzien van subsidies, prijzen en financieringsinstrumenten voor Israëlijsche entiteiten en hun activiteiten en verduidelijking over de toepassing van EU-wetgeving inzake herkomst aanduiding van producten afkomstig uit de door Israël bezette Palestijnse Gebieden.

Nederland is reeds gedurende decennia een betrouwbare partner van de Palestijnse Autoriteit, waaronder op het gebied van ontwikkelingshulp (OH). Nederland heeft in 2023 circa EUR 51 miljoen uitgegeven als regulier (en gemiddeld jaarlijks) OH-budget ten behoeve van de Palestijnse Gebieden. Daarnaast blijft Nederland zich onder andere via de Verenigde Naties en partnerorganisaties inzetten om de Palestijnse rechtsorde te versterken, toegang tot water en land te vergroten en voor de economische ontwikkeling van de Palestijnse Gebieden.